

bu

GROEI STAD EN LAND

**NATURAL
PAVILION**

AARDWARMTE

**BOUWEN IN
ZEELAND**

TRANSFORMATIE

**ISOLATIE
PROGRAMMA**

BOUW EN UITVOERING

BEREIKT RUIM 73.100 LEZERS

JAARGANG **54** - 3 2022

HET VAKBLAD VOOR RIJK, PROVINCIE EN GEMEENTE

IN NEDERLAND EN BELGIE

STAD EN LAND GROEIEN UIT ELKAAR

Een combinatie van demografische ontwikkelingen zorgt de komende decennia voor een versterkte groei van het verschil tussen stad en land. Steden als Amsterdam en Utrecht zijn bruisend en jong en groeien door. In Zuid-Limburg' stapelen negatieve factoren zich op.

Wat is de analyse? We spraken met twee specialisten. Sociaal geograaf Josse de Voogd ziet 'pittige verschillen in omgevingsfactoren'. "Kom op: dit is Nederland. Het hele land profiteert van de stedelijke groei", zegt planoloog Zef Hemel.

TEKST JAN-KEES VERSCHUURE

△ ROTTERDAMSE SKYLINE MET ERASMUSBRUG -
RIJKSBOUWMEESTER KEES RIJNBOUTT HEEFT
HIER EEN VOORTREKKERSROL VERVULD.
FOTO: JULIUS KIELAITIS-SHUTTERSTOCK

'Kom op: dit is Nederland. Het hele land profiteert van de stedelijke groei'

Hemel bekleedde het afgelopen decennium de Wibautleerstoel van de Universiteit van Amsterdam, een prestigieuze functie in het kader van het grotestedenbeleid - in het bijzonder dat van de hoofdstad. Ook was hij adjunct-directeur van de dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Amsterdam en is hij betrokken bij het beleid van de Metropoolregio.

HOOPVOL

Zef Hemel is hoopvol gestemd over de Amsterdamse woningbouwproductie, en verwacht dat deze flink op stoom komt de komende jaren. "De planontwikkeling heeft lange tijd stilgelegen na de kredietcrisis, met

als gevolg een bezuinigingsslag bij de Amsterdamse diensten. De brain drain moet worden hersteld." Met de hoogbouw van de Sluisbuurt, de afronding van vinexlocatie IJburg en de transformatiegebieden Amstel III, De Nieuwe Kern en Schinkel komt menig grootstedelijk project nu tot ontwikkeling. "De Nieuwe Kern, het gebied tussen ArenA en Ouderamstel, gaat bijvoorbeeld flink de hoogte in."

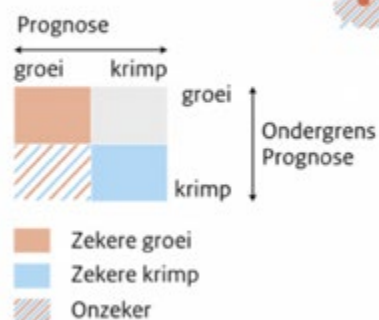
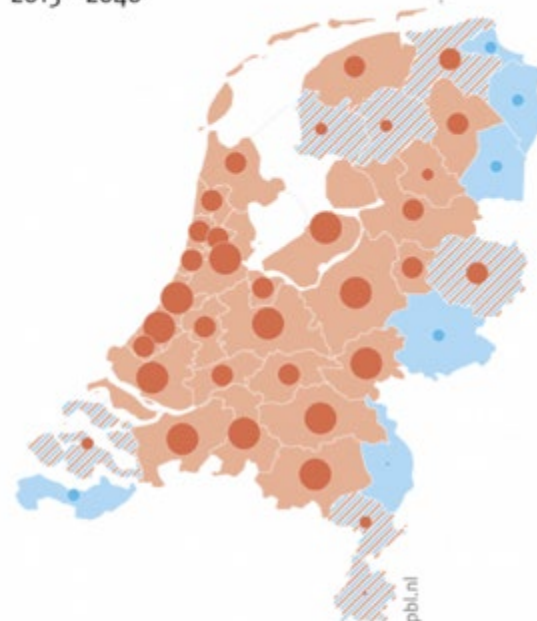
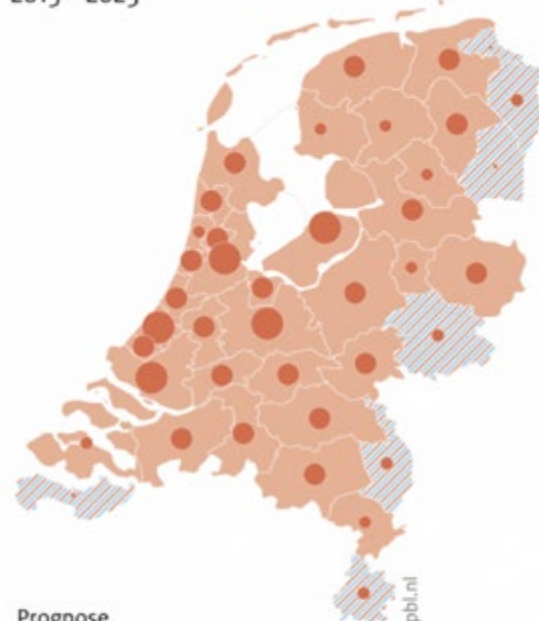
GROOTSTE BOUWLOCATIE HOOFDSTAD

Voorzichtiger is Hemel met betrekking tot Haven-Stad, met 40.000 woningen de grootste bouwlocatie in de hoofdstad. "De gemeente heeft er geen actief grondbeleid, wat wel zou moeten. Daardoor komt de uitplaatsing

Ontwikkeling aantal huishoudens per COROP-regio

2015 – 2025

2015 – 2040

Bron: PBL, CBS

Prognose verandering aantal huishoudens

van bedrijven niet op gang. Ik verwacht wat dat betreft meer van Zuidoost; daar is nog ruimte voor verdichting.” Dat zal nodig zijn om naast de verwachte reguliere woningproductie in Amsterdam (circa 7.000 extra woningen per jaar) de groei in het aantal huishoudens op te vangen (+17% tot 2035); die toename komt in de woningproductie bovenop de bevolkingsgroei. Nadat deze in Amsterdam in 2020 nagenoeg tot stilstand kwam, nam het inwonertal in 2021 weer flink toe: +9.400 (+1,1%).

BEVOLKINGSGROEI

Net als in de jaren vóór de coronapandemie komt de groei voornamelijk voort uit buitenlandse migratie en

een geboorteoerschot. De binnenlandse migratie is nog altijd negatief: er zijn meer vertrekkers dan nieuwkomers. In de nieuwe prognose wordt verwacht dat de bevolkingsgroei de komende jaren doorzet; in 2037 zal Amsterdam één miljoen inwoners tellen, aldus de gemeente; richting 2050 neemt de bevolkingsomvang in de hoofdstad naar verwachting met 20% toe.

Hemel: “Steden met universiteiten en hogescholen zijn aantrekkelijk voor jonge mensen, en die wonen relatief klein. De afgelopen jaren zijn veel kleinere woningen in Amsterdam vervangen door duurdere, grotere woningen. Als je kijkt naar Amsterdam gaat het echter over het algemeen erg goed de laatste tijd.”

➤ ONTBREKEND BELEID EN VISIE

Waar het nog aan ontbreekt is eenduidig rijksbeleid met visie, zoals ten tijde van de Vinex. Rijksbouwmeester Kees Rijnboutt heeft indertijd een voortrekkersrol vervuld in de ontwikkeling van de Kop van Zuid en de bouw van de Erasmusbrug; dat zie je nu niet meer. De departementen hebben allemaal eigen toekomstbeelden. Dat helpt niet. En het zit ook op personen. Op rijksniveau moet men elkaar begrijpen en kunnen vinden. Een echte rijksvisie helpt daarbij.”

VEEL BESTUURLIJK GEDOE

De hoogtijdagen van het ruimtelijk polderen keren niet meer terug, denkt Hemel. “Veel komt nu van onderop,

zoals de samenwerking binnen metropoolregio's (overigens geen verplichting; red.).” Gemeenten moeten ongehinderd door Provincie en Rijk hun gang kunnen gaan, en dat loopt verre van synchroon.

“Abcoude wil bijvoorbeeld bij de Metropoolregio Amsterdam, maar mag niet van de Provincie Utrecht. En met een IJmeerverbinding zouden de posities van IJburg en Almere in de Randstad structureel versterkt kunnen worden. De plannen liggen er, maar het komt er niet van.”

Veel bestuurlijk ‘gedoe’ dus, volgens Hemel. Is een Randstadprovincie een optie? “Dat gaat nooit gebeuren: te

Δ IN 2037 ZAL AMSTERDAM
ÉÉN MILJOEN INWONERS
TELLEN. FOTO: DEDMITYAY-
SHUTTERSTOCK

bedreigend voor Den Haag”, aldus de planoloog. Zuid- en Noord-Holland zijn ooit twee provincies geworden omdat één provincie Holland te machtig zou zijn.

BV NEDERLAND

“Het moet van onderop komen, zoals in de metropool-regio’s goed wordt vormgegeven, maar dan ongehinderd door bestuurlijke beperkingen.” De sluiting van de metroring is doorslaggevend voor Haven-Stad, maar het Rijk geeft prioriteit aan de verlenging van de Noord/Zuid-lijn naar Schiphol - uit nationaal belang. “Die verlenging is ook nodig, zeker voor de ontwikkeling van Schinkel; toch kiest men vaak in de eerste plaats voor de BV Nederland.”

STEDENBOUW RONDOM KENNISECONOMIE

Hemel, die in zijn boek ‘Er was eens een stad’ pleit voor de metropool, heeft in het verleden aangegeven Amsterdam te willen zien doorgroeien naar tweemiljoen inwoners. Hoe ziet hij dat voor zich?

“Ik noemde dat aantal in 2014, in verkiezingstijd toen het oude Amsterdamse bestuur nog in de kramp van de financiële crisis zat, als aansporing om de woningcrisis niet te laten escaleren; er is ruimte voor, gezien de lage dichtheden van nu.” De stad moet zijn toekomstvisie met de burger vormgeven, zei hij recentelijk bij zijn afscheid aan de UvA.

'Stad en land groeien
uit elkaar, ondanks geringe
fysieke afstand'

- “Een stad ontwikkelen van onderop is duurzamer; zoals gezegd gaat het best goed in Amsterdam de laatste jaren, maar met de lage rentestand is het sowieso plannen tegen de klippen op. Kopen wordt al gestimuleerd in Nederland, bijvoorbeeld met de hypotheekrenteaftrek. Ik pleit voor goede, doordachte stedenbouw van gemeentewege; dat is vaak ingewikkeld met de relatief gestuurde woningindustrie maar wel nodig, anders is ongewenste monofunctionaliteit opnieuw ons deel - ook in Amsterdam.”

INRICHTEN ROND KENNISECONOMIE

Stedelijke gebieden moeten worden ingericht rondom de kenniseconomie, “niet weer dat bedrijventerrein.” In steden zijn de grote onderwijsinstituten gevestigd en is er werkgelegenheid, wat dat ook moge betekenen voor de dunbevolkte provincies. Hemel noemt Groningen en Leeuwarden als succesvolle voorbeelden. “Kom op, dit is Nederland; je bent overal zo. Het hele land profiteert van de stedelijke groei.”

STAPELING VAN FACTOREN

Josse de Voogd specialiseert zich als sociaal geograaf in ruimtelijke ongelijkheid, en constateert anders. Met René Cuperus produceerde hij onlangs de Atlas van Afgehaakt Nederland. De economische en culturele verschillen tussen urbane centra en de gebieden erbuiten zijn vaak groot, zegt De Voogd.

De titel van het rapport spreekt voor zich. ‘Hoe bescheiden van omvang en bevolkingsgrootte het land ook is, Nederland is geen homogeen land. Noch sociologisch, noch geografisch. Bepaalde groepen mensen en locaties hebben meer kansen en ontwikkelingsmogelijkheden en worden beter gerepresenteerd in politiek en samenleving’, zo leest het.

REGIONALE VERSCHILLEN

Hoe die verschillen ontstaan zijn en kunnen worden beïnvloed is sterk regionaal afhankelijk, aldus De Voogd. “Er moeten echt nuances worden aangebracht.” ➤

- In sommige gebieden, zoals Zuid-Limburg, is de lokale worteling - en zijn de economische verschillen zo sterk dat mensen er weinig mobiel zijn. In een gemeente op de Veluwe als Ede is de groei van het aantal huishoudens een samenloop van omstandigheden door sterke regionale binding en natuurlijke groei, overloop van de Randstad, een mooie omgeving en een goede ligging aan spoor en snelweg tussen Utrecht en Arnhem.”

Net als Zef Hemel constateert De Voogd dat provinciegrenzen de lading niet altijd dekken. “De rijke woongebieden van Groningen-stad strekken zich bijvoorbeeld uit tot in Noord-Drenthe. Verder zien we dat kleine, minder welvarende gemeenten harder worden geraakt door

de decentralisatie van overheidstaken - wat het verschil tussen stad en land nog aanzet.”

WAKEN VOOR POLARISATIE

Werkgelegenheid is een zeer belangrijk punt, stelt De Voogd. “Steden als Groningen en Maastricht zijn populaire studentenclaves, velen trekken er toch weg omdat er niet voldoende banen voor hoger-opgeleiden zijn.

En dat is in Amsterdam en Utrecht wel het geval, dus blijft men er na de studie wonen of verhuist men ernaartoe.” Een probleem is dat daar weinig ruimte is voor uitbreiding, in Amsterdam bijvoorbeeld vanwege Schiphol;

▲ MAASTRICHT MET DE OOSTELIJKE EN WESTELIJKE MAASOEVER - IN SOMMIGE GEBIEDEN, IS DE LOKALE WORTELING GROOT. FOTO: AEROVISTA LUCHT-FOTOGRAFIE-SHUTTERSTOCK

in Utrecht door de aanwezigheid van landschappelijke waarden. “Schiphol is uiteraard een beperking voor alles rond Amsterdam”, zegt Hemel. “Maar ook in Noord-Holland geldt dat de landschappelijke waarden uitstekend worden beschermd. De regionale verschillen tussen stad en land moet je ook koesteren.”

De Voogd: “Niemand wil drie uur forenzen, bereikbaarheid is belangrijk. Aan de andere kant zien wij dat de flexibiliteit en onzekerheid op de arbeidsmarkt aan de onderkant erg groot is, wat de sociale mobiliteit verkleint - ook binnen de grote steden. In sommige perifere gebieden, zoals Emmen en Heerlen, is sprake van een stapeling van negatieve factoren.”

De Voogd waakt echter voor ongewenste culturele polarisatie tussen stad en land in de beeldvorming, zoals in de media weleens wordt aangezet. “Het moet geen karikatuur worden van succesvolle stedelingen en kansloze plattelanders.” Wat dat betreft was het ‘best gewaagd’ het rapport Atlas van Afgehaakt Nederland te noemen. “Er zijn grote middengroepen in Nederland, zowel in Doetinchem, Middelburg als in de Randstad, evengoed als pittige verschillen in omgevingsfactoren.”

BOUW EN UITVOERING